

Jaarverslag 2008

Stichting Pensioenfonds HAL

Rotterdam

Inhoud

Algemene gegevens	3
Samenstelling Bestuur, Directie en Deelnemersraad etc.	4
Meerjarenoverzichten van kengetallen en kerncijfers	5
Jaarverslag	7
Bestuursverslag	8
Ontwikkelingen	10
Vooruitzichten	16
Jaarrekening	17
Balans	18
Staat van baten en lasten	20
Kasstroomoverzicht	21
Actuariële en bedrijfstechnische analyse	22
Toelichting op de balans en de staat van baten en lasten	23
Resultaatbestemming	39
Overige gegevens	40
Vaststelling	41
Financiële overeenkomst met sponsor	41
Verslag van het Verantwoordingsorgaan	42
Actuariële verklaring	43
Accountantsverklaring	45

Algemene gegevens

Samenstelling Bestuur, Directie en Deelnemersraad etc.

1 Bestuur

Aangewezen door de Raad van Commissarissen van HAL Holding N.V.

M.F. Groot	voorzitter	periodiek aftredend per 31-12-2011
S.E. Eisma	lid	periodiek aftredend per 31-12-2009

Gekozen door de deelnemers

A.C. Snelleman	secretaris	periodiek aftredend per 31-12-2009
J.N. van Wiechen	lid	periodiek aftredend per 31-12-2011

2 Directie

R. Kers	directeur	sinds 14-12-2001
F.A.C. van der Vis	directeur	sinds 31-05-2002

3 Deelnemersraad

C.P. Hurman	voorzitter	periodiek aftredend per 31-12-2009
H. Gierman	secretaris	periodiek aftredend per 31-12-2009
J.J. de Haan	lid	periodiek aftredend per 31-12-2009
A.S. Vink	lid	periodiek aftredend per 31-12-2009
J.P. de Wit	lid	periodiek aftredend per 31-12-2009

4 Verantwoordingsorgaan

J.L.M. Van Meerbeeck	voorzitter	periodiek aftredend per 31-12-2009
H. Gierman		periodiek aftredend per 31-12-2009
J.J. de Haan		periodiek aftredend per 31-12-2009
C.P. Hurman		periodiek aftredend per 31-12-2009
A.S. Vink		periodiek aftredend per 31-12-2009
J.P. de Wit		periodiek aftredend per 31-12-2009

5 Accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. te Rotterdam

6 Actuaris

Towers Perrin Netherlands B.V. te Rotterdam

Meerjarenoverzichten van kengetallen en kerncijfers

	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
DEELNEMERS										
Aantallen										
Deelnemers (actieve)	38	34	33	30	34	40	40	43	39	37
Gewezen deelnemers	352	393	427	474	524	598	675	762	856	942
Ouderdomspensioen	1.230	1.238	1.265	1.284	1.272	1.243	1.218	1.193	1.152	1.134
Nabestaandenpensioen	520	542	531	529	533	516	514	504	495	491
Arbeidsongeschiktheidspensioen	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
<i>Totaal deelnemers</i>	2.141	2.208	2.257	2.318	2.364	2.397	2.447	2.502	2.542	2.604
Bedragen x € 1.000										
<i>Pensioenuitkeringen</i>										
Ouderdomspensioen	2.673	2.806	2.932	3.050	3.139	3.172	3.183	2.658	2.691	2.735
Nabestaandenpensioen	1.924	1.987	2.003	2.075	2.081	1.899	1.920	1.659	1.620	1.590
Arbeidsongeschiktheidspensioen	2	2	2	2	1	-	-	-	-	7
<i>Totaal pensioenuitkeringen</i>	4.599	4.795	4.937	5.127	5.221	5.071	5.103	4.317	4.311	4.332
Afkopen	-	-	-	-	-	-	-	-	68	66
Gratificaties	874	890	898	906	902	878	779	771	747	1.470
<i>Toegekende pensioenaanpassing*</i>	2,53%	1,48%	1,25%	1,45%	0,82%	1,59%	3,24%	3,35%	2,89%	1,42%

* Het Fonds heeft geen ambitie om jaarlijks toeslagen te geven op pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Bestuur besluit jaarlijks of een toeslag wordt verleend, rekening houdend met de financiële positie van het Fonds (toeslagmatrix B).

	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
FINANCIËLE KERNCIJFERS										
Bedragen x € 1.000										
Beleggingsopbrengsten										
Directe opbrengsten	1.869	2.328	2.512	2.762	3.632	3.804	4.189	5.890	5.751	5.327
Indirecte opbrengsten	(40.435)	4.301	15.874	16.706	9.703	9.432	(9.980)	2.182	62	(496)
Kosten	(9)	(8)	(7)	(8)	(6)	(15)	(16)	(134)	(109)	(92)
<i>Totaal beleggingsopbrengsten</i>	(38.575)	6.621	18.379	19.460	13.329	13.221	(5.807)	7.938	5.704	4.739
Performance										
Aandelen	-45,17%	5,24%	24,42%	28,16%	16,23%	19,92%	-18,71%	6,57%	1,51%	18,15%
Obligaties	6,40%	3,45%	0,59%	3,79%	7,17%	5,52%	8,36%	6,66%	7,06%	-2,51%
Obligatiefondsen	2,86%	1,90%	-1,89%	5,12%	-%	-%	-%	7,62%	5,94%	-1,88%
Hypothecaire leningen	3,31%	3,32%	3,63%	3,28%	4,36%	5,05%	5,07%	4,99%	4,92%	5,52%
Deposito's en liquide middelen	3,79%	4,05%	3,29%	1,92%	1,87%	2,13%	3,29%	4,06%	4,07%	2,60%
'Total return'	-25,93%	4,42%	13,16%	15,37%	11,12%	11,95%	-4,60%	6,57%	4,72%	3,86%
Beleggingsportefeuille										
Aandelen	50.604	92.300	87.713	74.606	57.361	58.237	50.079	50.997	46.925	46.926
Obligaties	42.007	42.692	43.531	49.062	57.899	53.678	56.309	68.694	62.086	62.970
Obligatiefondsen	10.594	10.299	10.107	10.301	-	-	-	-	7.372	7.323
Hypothecaire leningen	1.139	1.154	1.169	2.045	2.521	1.804	2.240	1.413	1.255	1.186
Deposito's en liquide middelen	1.358	4.043	9.943	4.629	9.853	7.154	1.744	1.095	2.102	1.614
<i>Totaal beleggingen</i>	105.702	150.488	152.463	140.643	127.634	120.873	110.372	122.199	119.740	120.019
Overige activa en passiva	537	575	(1.695)	984	1.530	1.847	2.052	2.616	2.920	2.516
Totaal aanwezig vermogen	106.239	151.063	150.768	141.627	129.164	122.720	112.424	124.815	122.660	122.535
Technische voorzieningen	56.676	51.694	66.338	69.070	71.867	74.308	71.578	72.974	60.527	61.725
Stichtingskapitaal en reserves	49.563	99.369	84.430	72.557	57.297	48.412	40.846	51.841	62.133	67.510
Solvabiliteit										
Dekkingsgraad *	187%	292%	227%	205%	180%	165%	157%	171%	203%	199%
Rentetermijnstructuur	3,80%	4,70%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%

* Met ingang van 1 januari 2007 worden de technische voorzieningen vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur. Tot en met het boekjaar 2006 zijn de technische voorzieningen vastgesteld op basis van een vaste rekenrente van 2%.

Jaarverslag

Bestuursverslag

1 Inleiding

Voor u ligt het verslag over het 71^e boekjaar van Stichting Pensioenfonds HAL (het "Fonds"), opgericht op 15 december 1937 en statutair gevestigd te Rotterdam.

Het Fonds heeft ten doel het verstrekken van pensioenen en andere uitkeringen aan deelnemers en gewezen deelnemers en hun nabestaanden. Het Bestuur van het Fonds zet zich voor deze doelstelling in door een solide financieel beheer te voeren, waardoor de verplichtingen ten opzichte van de fondsleden nu en in de toekomst nagekomen kunnen worden tegen voor de werkgever redelijke kosten.

2 Bestuur

2.1 Bestuur

Het Bestuur kwam gedurende het boekjaar 2008 tweemaal in vergadering bijeen. Onder meer de volgende onderwerpen kwamen aan de orde:

- het vaststellen van de jaarrekening 2007;
- Pension Fund Governance;
- deskundigheidsbevordering;
- het vaststellen van de Actuarieel Bedrijfstechnische Nota en het communicatiebeleid;
- het vaststellen van de pensioenaanpassing per 1 januari 2009;
- het beleggingsbeleid;
- het toekennen van een kerstgratificatie.

Het afgelopen jaar zijn aan het Fonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door De Nederlandsche Bank N.V. (DNB) geen aanwijzingen aan het Fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het Fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder. De vermogenspositie is zodanig dat er geen lange- of kortetermijnherstelplan van toepassing is.

2.2 Directie en dagelijkse leiding

De dagelijkse leiding wordt gevormd door de Directie. Regelmatig vindt er overleg plaats tussen de Directie en het Bestuur. Maandelijks legt de Directie verantwoording af aan het Bestuur door middel van een managementrapportage. De bevoegdheden en taken van de Directie zijn door het Bestuur vastgelegd in een reglement.

2.3 Deelnemersraad

Het Bestuur en Directie van het Fonds hebben in 2008 tweemaal met de Deelnemersraad vergaderd. Tijdens deze vergaderingen zijn o.a. de jaarrekening 2007, de halfjaarcijfers 2008, Pension Fund Governance, de Actuarieel Bedrijfstechnische Nota, het beleggingsbeleid en de aanpassing van de pensioenen per 1 januari 2009 besproken.

2.4 Verantwoordingsorgaan

Het Bestuur en Directie van het Fonds hebben in 2008 tweemaal met het Verantwoordingsorgaan vergaderd. Tijdens deze vergaderingen zijn o.a. de jaarrekening 2007, de inrichting van het Interne toezicht en het communicatiebeleid besproken.

Ontwikkelingen

1 Ontwikkelingen ten aanzien van pensioenen

1.1 Financiële positie van het Fonds

Met ingang van 1 januari 2007 is voor pensioenfondsen het Financieel Toetsingskader (FTK) van kracht geworden. De belangrijkste wijziging betreft het waarden van de voorziening pensioenverplichtingen (VPV) op marktwaarde. De invloed van deze wijziging op de voorzieningen en het vermogen is als een stelselwijziging verantwoord in het beginvermogen per 1 januari 2007.

Onder het FTK is het 'vereist eigen vermogen' het vermogen dat hoort bij de zogeheten evenwichtssituatie van het Fonds. In die evenwichtssituatie is het eigen vermogen zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% wordt voorkomen dat het Fonds binnen één jaar over minder middelen beschikt dan nodig om te kunnen voldoen aan de onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Met andere woorden, de kans dat het Fonds zich één jaar later in een situatie van onderdekking bevindt, is kleiner dan of gelijk aan 2,5%.

De toezichthouder, De Nederlandsche Bank N.V., heeft een gestandaardiseerde methode vastgesteld om te toetsen of er voldoende eigen vermogen aanwezig is: de standaardtoets. De standaardtoets meet voor een aantal risicofactoren het mogelijke (negatieve) effect (in euro's) op het eigen vermogen. Omdat de resultaten van de standaardtoets afhankelijk zijn van marktomstandigheden en het risicoprofiel van de aanwezige beleggingen, fluctueren ze in de loop van de tijd. Het vereiste eigen vermogen op basis van deze toets bedraagt ultimo 2008 € 13.647.000 (2007: € 12.405.000). Het feitelijke eigen vermogen van het Fonds ultimo 2008 bedraagt € 49.563.461 (2007: € 99.369.079). Dit betekent dat het Fonds ultimo 2008 voldoet aan de solvabiliteitstoets.

1.2 Pensioenaanpassingen

Het Fonds heeft geen ambitie om jaarlijks toeslagen te geven op pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Bestuur besluit jaarlijks of een toeslag wordt verleend, rekening houdend met de financiële positie van het Fonds (toeslagmatrix B).

Per 1 januari 2008 werden de ingegane pensioenen en premievrije aanspraken van gewezen deelnemers verhoogd met 1,48%. Per 1 januari 2009 werd een verhoging van 2,53 % doorgevoerd. Deze verhoging is reeds in de Voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2008 verantwoord.

1.3 *Pensioenuitkeringen*

De pensioenuitkeringen over 2008 bedroegen € 4.598.919 versus € 4.794.948 in het jaar ervoor, een daling met 4,1 %. Deze daling is de resultante van de toeslagen per 1 januari 2008 en de wijziging van het aantal pensioengerechtigden en hun uitkeringen.

Tevens heeft het Bestuur besloten aan alle gepensioneerden een kerstgratificatie van € 500 toe te kennen. De totale kosten hiervan bedroegen € 874.000 (2007: € 890.000).

Ten slotte heeft het Bestuur besloten aan alle gepensioneerden een kerstpakket te geven. De totale kosten hiervan bedroegen € 154.813 (2007: € 140.022).

1.4 *Pensioenverplichtingen*

Per 1 januari 2007 is de nieuwe Pensioenwet van kracht geworden. De financiële kern van deze wet, het Financieel Toetsingskader, betekent met name een belangrijke wijziging in de waardering van de verplichtingen. Onder het vorige toezichtsregime konden verplichtingen gewaardeerd worden tegen een vaste rekenrente. Onder het FTK dienen de verplichtingen gewaardeerd te worden tegen de marktrente. Tevens dient er bij de vaststelling van de verplichtingen rekening te worden gehouden met de ontwikkeling van de levensverwachtingen.

De invloed van deze wijziging op de voorzieningen en het vermogen bedraagt € 10.720.473 en is als een stelselwijziging verantwoord in het beginvermogen per 1 januari 2007.

In het voorjaar van 2008 heeft het Fonds een onder het FTK verplichte solvabiliteits- en continuïteitstoets laten uitvoeren. De conclusie van deze toets is dat het Fonds met een zekerheid van meer dan 95% zowel op korte, lange en zeer lange termijn aan haar verplichtingen zal kunnen voldoen.

1.5 *Herverzekeringen*

Het overlijdensrisico van de deelnemers uit hoofde van de pensioenregeling wordt op risicobasis herverzekerd. Het door het Fonds te dragen eigen risico, het z.g. eigen behoud, per deelnemer is gelijk aan € 150.000. Het in 2008 totaal herverzekerde bedrag bedroeg € 22.051.000 (2007: € 19.213.000).

Het risico in verband met het ANW-hiaat is herverzekerd in de vorm van risicokapitalen. Hierbij wordt geen eigen behoud gehanteerd. Het totaal verzekerd kapitaal bedroeg in 2008 € 4.855.000 (2007: € 4.925.000).

Het risico van arbeidsongeschiktheid met betrekking tot het arbeidsongeschiktheidspensioen is herverzekerd, waarbij een eigen behoud per deelnemer geldt van € 10.000 jaarlijkse uitkering. Het totaal verzekerd arbeidsongeschiktheidspensioen in het boekjaar 2008 bedroeg € 1.307.900 (2007: € 1.083.900).

1.6 Actuarieel verslag

Het actuarieel resultaat over het boekjaar 2008 van € (49.805.618) (2007: € 4.218.888) kan als volgt nader worden toegelicht.

Het resultaat op beleggingen in 2008 bedroeg € (40.867.950) (2007: € 4.462.445).

Het totale resultaat op de gehanteerde grondslagen in 2008 bedroeg € 581.836 (2007: € (67.553)). Aangezien in de praktijk de bestandsontwikkeling afwijkt van de gehanteerde grondslagen ontstaan resultaten voor het Fonds. Dit positieve resultaat is met name toe te schrijven aan een afwijking van het aantal overlijdensgevallen in 2008 ten opzichte van de door het Fonds gehanteerde aannames.

Het effect van de wijziging in de rentetermijnstructuur op de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2008 bedraagt € (6.430.690) (2007: € 2.561.408). De gemiddelde rekenrente behorende bij de duration van de pensioenverplichtingen bedraagt per 31 december 2008 3,80% (2007: 4,70%). Per 1 januari 2007 bedroeg de gemiddelde rekenrente 4,21 %.

Premie

Met ingang van 1 januari 2008 is tussen werkgever en het Fonds een nieuwe uitvoeringsovereenkomst gesloten. Met betrekking tot de premiebetaling is hierin het volgende overeengekomen:

- De werkgever betaalt de kostendekkende premie, berekend op basis van een gedempte rekenrente van 4%.
- Indien de dekkingsgraad hoger is dan het op basis van artikel 132 van de Pensioenwet berekende vereist eigen vermogen voorziet de overeenkomst in een mechanisme van premiekorting.
- Indien de dekkingsgraad lager is dan het op basis van artikel 132 van de Pensioenwet berekende vereist eigen vermogen voorziet de overeenkomst in extra premiestortingen door de werkgever.
- De werkgever is bevoegd de feitelijk af te dragen premie te maximeren op 30% van de salarissom van de deelnemers aan de pensioenregeling.

	<u>2008</u>	<u>2007</u>
Kostendekkende premie	708.681	856.421
Gedempte kostendekkende premie	874.874	910.619

Voor de jaren 2007 en 2008 is aan de werkgever geen premie in rekening gebracht.

2 Ontwikkelingen ten aanzien van beleggingen

2.1 Algemeen

Het beleggingsbeleid wordt vastgesteld door het Bestuur. Het beleggingsbeleid is vastgelegd in de Verklaring beleggingsbeginselen. Dit beleid wordt tijdens de bestuursvergaderingen geëvalueerd en zo nodig aangepast. De verdeling per 31 december 2007 en 2008 is als volgt:

	<u>2008</u>	<u>2007</u>
Aandelen	47,6%	61,0%
Obligaties en obligatiefondsen	49,5%	35,1%
Hypothecaire leningen	1,1%	0,8%
Deposito's en liquide middelen	1,3%	2,7%
Overige activa en passiva	0,5%	0,4%

Het Bestuur heeft in 2008 geen wijzigingen aangebracht in het strategische beleggingsbeleid. De wijzigingen in de asset-allocatie zijn voornamelijk veroorzaakt door de waardeveranderingen van de betreffende beleggingscategorieën.

Maandelijks rapporteert de Directie aan het Bestuur omtrent de uitvoering van het beleggingsbeleid en tijdens de bestuursvergaderingen wordt hier een verdere toelichting op gegeven. Ieder kwartaal wordt verslag uitgebracht aan De Nederlandsche Bank N.V. over de wijzigingen in de beleggingsportefeuille alsook over de behaalde resultaten.

De in de tweede helft van 2007 ontstane onrust op de financiële markten heeft zich in het jaar 2008 in alle hevigheid voortgezet. Aangezien het Fonds haar vastrentende portefeuille grotendeels in Europese staatsleningen belegt en geen directe beleggingen heeft in de door de kredietcrisis getroffen leningen, is de waarde van de obligatieportefeuille nauwelijks door deze crisis beïnvloed. De aandelenmarkten werden het afgelopen jaar zwaar door de crisis getroffen met op vele markten koersdalingen van 45% of meer. Alhoewel het Fonds belegt in een breedgespreide portefeuille van Europese aandelen, is de waarde van onze aandelenportefeuille in lijn met de door ons gevolgde markten gedaald.

2.2 Aandelen

In het jaar 2008 hebben de door ons gevolgde aandelenmarkten een negatief resultaat laten zien. De door ons Fonds gebruikte benchmark, de MSCI EMU-index, heeft over 2008 een performance behaald van -/- 44,85% (2007: 7,82%). De performance van onze aandelenportefeuille bedroeg -/- 45,17% (2007: 5,24%).

2.3 Obligaties en obligatiefondsen

De performance van onze portefeuille bedroeg 5,69% (2007: 3,15%) tegenover 11,06% (2007: 2,95%) voor de door ons gebruikte benchmark, de 7-jarige Nederlandse Staatsleningen.

De obligatieportefeuille wordt zodanig belegd, dat de jaarlijkse kasstromen voldoende zijn om voor de komende tien jaar aan de uitkering van de pensioenen te kunnen voldoen.

2.4 Hypothecaire leningen

In het verslagjaar zijn er geen nieuwe hypothecaire leningen verstrekt. Het aantal uitstaande hypothecaire leningen is verder gedaald, van 8 ultimo 2007 tot 6 ultimo 2008. Het beleid van het Fonds blijft erop gericht hypothecaire leningen te verstrekken aan werknemers van de toegetreten rechtspersonen tegen de marktrente minus een half procent.

De hypothecaire leningen hebben een rendement van 3,31% (2007: 3,32%) behaald.

2.5 Deposito's en liquide middelen

Het saldo liquide middelen per ultimo 2008 bedraagt € 1.358.069. Per 31 december 2008 wordt hiervan € 1.350.000 als deposito aangehouden. In de loop van 2009 zal dit saldo worden aangewend voor de betaling van de pensioenen en de administratiekosten.

De deposito's en liquide middelen hebben een rendement van 3,79% (2007: 4,05%) behaald.

2.6 Risicoanalyse

Beleggingsrisico's

De beheersing van risico's in de beleggingsportefeuille is in de eerste plaats gericht op het realiseren van de langetermijndoelstellingen van het Fonds en vindt plaats binnen het integrale ALM-kader.

Het valutarisico wordt beperkt door te beleggen in activa die in euro zijn genoteerd, danwel te beleggen in activa in een andere valuta ter afdekking van een aangegane verplichting in dezelfde valuta.

Het kredietrisico wordt beperkt door te beleggen in een gespreide portefeuille van hoogwaardige debiteuren met minimaal een A-rating.

Het renterisico wordt beperkt door voor een periode van tien jaar de cashflow uit activa en de uitkeringsverplichtingen zo veel mogelijk te matchen.

Het prijsrisico van zakelijke en vastrentende waarden wordt beheerst door te beleggen in een gespreide portefeuille van aandelen en obligaties.

Verzekeringstechnische risico's

Ouderdoms- en nabestaandenpensioenen worden levenslang uitgekeerd. Het Fonds houdt om die reden rekening met de meest recente levensverwachtingen van de fondsleden, gebaseerd op waarnemingen uit het verleden. Met toekomstige effecten, die

een verlenging van de levensverwachting veroorzaken, is rekening gehouden door het toepassen van een generatietafel.

Het risico van vroegtijdig overlijden en arbeidsongeschiktheid is grotendeels herverzekerd.

Operationele risico's

Het Fonds tracht de operationele risico's te beperken door maatregelen te treffen om de continuïteit en integriteit van de processen te waarborgen. Onder deze maatregelen vallen o.a. back-up en recovery-processen, procesbeschrijvingen, controlemaatregelen en opleiding. Deze maatregelen worden op geregelde basis door externe partijen beoordeeld.

2.7 Corporate Governance / Pension Fund Governance

Op 9 december 2003 presenteerde de Commissie corporate governance de definitieve Nederlandse corporate governance-code voor beursgenoteerde vennootschappen met een statutaire zetel in Nederland. Deze code treedt in werking vanaf het boekjaar op of na 1 januari 2004. Voor institutionele beleggers geldt als principe dat zij onder andere jaarlijks hun beleid publiceren ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursgenoteerde vennootschappen en dat zij verslag doen van de uitvoering van dit beleid. De investeringen van het Fonds in Nederlandse beursgenoteerde aandelen vindt momenteel geheel plaats via fondsen. Als gevolg hiervan heeft het Fonds geen aandeelhoudersrechten in beursgenoteerde Nederlandse ondernemingen. Indien het Fonds in de toekomst wel directe belangen zal houden in Nederlandse beursgenoteerde aandelen, zal het Bestuur zich tijdig over het te voeren beleid buigen.

Door de invoering van de Pensioenwet per 1 januari 2007 zijn de door de Stichting van de Arbeid (STAR) geformuleerde principes voor goed pensioenfondsbestuur (Pension Fund Governance) verankerd in een wettelijk kader. De principes hebben betrekking op transparantie, openheid en communicatie, zorgvuldig bestuur, deskundigheid, intern toezicht en verantwoording.

In 2008 heeft het Bestuur op deze principes de volgende acties ondernomen:

- Er is met ingang van 1 januari 2008 een Verantwoordingsorgaan ingesteld. In dit orgaan zijn de leden van de Deelnemersraad opgenomen en een vertegenwoordiger van de werkgever;
- Over de inrichting van het interne toezicht is, na advies van het Verantwoordingsorgaan, een besluit genomen. Het interne toezicht zal middels een Visitatiecommissie worden geregeld. De eerste visitatie zal naar verwachting in 2010 plaatsvinden.
- De meeste bestuurs- en directieleden hebben in 2008 een deskundigheidstoets afgelegd. De conclusie van deze toets is, dat het individuele en collectieve deskundigheidsniveau als goed is aan te merken. In 2009 zal een vervolg worden gegeven aan de deskundigheidsbevordering.
- Er is een communicatieplan vastgesteld. Het Verantwoordingsorgaan heeft hierover positief geadviseerd.

Het Verantwoordingsorgaan zal voor het eerst over het boekjaar 2008 verslag doen van haar bevindingen.

Vooruitzichten

Voor het komende jaar verwachten wij een verdere daling van het deelnemersbestand. Het aantal ingegane pensioenen zal zich rond het huidige niveau stabiliseren, terwijl het aantal gewezen deelnemers door pensionering verder zal dalen.

Rotterdam, 9 juni 2009

M.F. Groot

S.E. Eisma

A.C. Snelleman

J.N. van Wiechen

Jaarrekening

Balans per 31 december 2008
(na voorgestelde resultaatbestemming)

	31 december 2008		31 december 2007	
	€	€	€	€
Beleggingen voor risico Fonds				
Aandelen (1.1)	50.604.031		92.300.296	
Obligaties en obligatiefondsen (1.2)	52.600.605		52.991.109	
Hypothecaire leningen (1.3)	1.138.819		1.153.589	
Deposito's (1.4)	1.350.000		4.000.000	
		<u>105.693.455</u>		<u>150.444.994</u>
Vorderingen en overlopende activa				
Aandeel herverzekeraar in technische voorzieningen (4.2)	41.585		37.060	
Te ontvangen interest	937.843		1.167.516	
Overige vorderingen	-		18.759	
		<u>979.428</u>		<u>1.223.335</u>
Liquide middelen (2)		8.069		42.658
		<u>106.680.952</u>		<u>151.710.987</u>

	31 december 2008		31 december 2007	
	€	€	€	€
Stichtingskapitaal en reserves (3)				
Stichtingskapitaal	227		227	
Wettelijke reserves	-		15.738.895	
Overige reserves	49.563.234		83.629.957	
		49.563.461		99.369.079
Technische voorzieningen				
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het Fonds (4.1)	51.800.344		47.194.084	
Overige technische voorzieningen (4.3)	4.917.598		4.536.921	
		56.717.942		51.731.005
Overige schulden en overlopende passiva		399.549		610.903
		<u>106.680.952</u>		<u>151.710.987</u>

Staat van baten en lasten over 2008

	2008	2007
	€	€
BATEN		
Beleggingsresultaten voor risico Fonds (5)		
Directe beleggingsopbrengsten	1.869.288	2.327.675
Indirecte beleggingsopbrengsten	(40.435.028)	4.302.069
Kosten van vermogensbeheer	(9.442)	(8.317)
	<u>(38.575.182)</u>	<u>6.621.427</u>
LASTEN		
Pensioenuitkeringen (7)	5.472.919	5.684.948
Pensioenuitvoeringskosten (10)	366.877	408.059
Saldo overdrachten van rechten (6)	2.636	(17.470)
Pensioenopbouw	429.093	474.908
Toeslagen	1.103.604	767.026
Rentetoevoeging	2.088.023	1.971.488
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	(4.637.336)	(4.824.145)
Wijziging marktrente	6.070.656	(2.418.289)
Wijziging uit hoofde van overdracht rechten	(2.487)	18.611
Overige mutaties	(445.293)	218.802
	<u>4.606.260</u>	<u>(3.791.599)</u>
Mutatie balanspost voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het Fonds (4.1)	4.606.260	(3.791.599)
Mutatie balanspost overige technische voorzieningen (4.3)	380.677	(133.671)
Mutatie balanspost Aandeel herverzekeraar in technische voorzieningen (4.2)	(4.525)	1.435
Herverzekeringen (9)	98.224	78.316
Overige lasten	307.368	172.521
	<u>11.230.436</u>	<u>2.402.539</u>
Saldo van baten en lasten	<u>(49.805.618)</u>	<u>4.218.888</u>
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>		
Algemene reserve	(34.066.723)	3.490.553
Wettelijke reserve	(15.738.895)	728.335
Totaal saldo van baten en lasten	<u>(49.805.618)</u>	<u>4.218.888</u>

Kasstroomoverzicht

	2008		2007	
	€	€	€	€
Kasstromen uit operationele activiteiten				
<i>Uitgaven:</i>				
Pensioenuitkeringen (7)	(5.472.919)		(5.684.948)	
Pensioenuitvoeringskosten (10)	(366.877)		(408.059)	
Overig (*)	(499.963)		(2.641.998)	
		(6.339.759)		(8.735.005)
Kasstromen uit financieringsactiviteiten				
<i>Uitgaven:</i>				
Kosten van vermogensbeheer (5)	(9.442)		(8.317)	
Overgedragen pensioenverplichtingen (6)	(2.636)		-	
Premies herverzekering (9)	(102.223)		(86.325)	
	(114.301)		(94.642)	
<i>Ontvangsten:</i>				
Directe beleggingsopbrengsten (5)	2.098.961		2.527.492	
Winstdeling herverzekering (9)	3.999		8.009	
Overgenomen pensioenverplichtingen (6)	-		17.470	
	2.102.960		2.552.971	
		1.988.659		2.458.329
Kasstromen uit investeringsactiviteiten				
<i>Ontvangsten:</i>				
Verkopen en aflossingen van beleggingen (1.1, 1.2, 1.3)	6.821.473		5.016.797	
<i>Uitgaven:</i>				
Aankopen en verstrekkingen beleggingen (1.1, 1.2, 1.3)	(5.154.962)		(4.640.500)	
		1.666.511		376.297
Mutatie geldmiddelen		(2.684.589)		(5.900.379)

* In 2007 is hierin de betaling van de jubileumcruise ter gelegenheid van het 70-jarige bestaan van het Fonds verantwoord.

Actuariële en bedrijfstechnische analyse

	2008	2007
	€	€
Resultaat op interest		
Directe en indirecte beleggingsopbrengsten	(38.575.182)	6.621.427
Af: actuariële benodigde rente	(2.292.768)	(2.158.982)
	<u>(40.867.950)</u>	<u>4.462.445</u>
Resultaat op kosten		
Beschikbaar voor administratiekosten	235.785	313.684
Af: pensioenuitvoerings- en administratiekosten	(366.877)	(408.059)
	<u>(131.092)</u>	<u>(94.375)</u>
Resultaat op financiering		
Af: premies herverzekering	(98.224)	(78.316)
Af: aanspraken actieven, ingegane pensioenen en premievrijen	(509.845)	(690.674)
Af: toeslagen	(1.168.285)	(811.526)
	<u>(1.776.354)</u>	<u>(1.580.516)</u>
Resultaat op grondslagen		
Resultaat op sterfte	399.570	(181.710)
Resultaat op uitkeringen	35.764	26.596
Resultaat op pensionering	2.287	(728)
Resultaat op waardeoverdrachten	-	(2.258)
Wijziging rentetermijnstructuur	(6.430.690)	2.561.408
Overig	144.215	90.547
	<u>(5.848.854)</u>	<u>2.493.855</u>
Overige resultaten		
Gratificaties	(874.000)	(890.000)
Overig	(307.368)	(172.521)
	<u>(1.181.368)</u>	<u>(1.062.521)</u>
	<u>(49.805.618)</u>	<u>4.218.888</u>

Toelichting op de balans en staat van baten en lasten

1 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

1.1 Algemene grondslagen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde verslaggevingsregels voor pensioenfondsen. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

1.2 Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het Bestuur van het Fonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

1.3 Toelichting op het kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd, Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

1.4 Vreemde valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluata van het Fonds.

Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de omrekening voortvloeiende koersverschillen worden opgenomen onder de Overige baten en lasten in de staat van baten en lasten. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

1.5 *Aandelen*

Aandelen en participaties in beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

De marktwaarde van niet-beursgenoteerde participaties in beleggingsinstellingen is gebaseerd op het aandeel dat het Fonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

1.6 *Obligaties en obligatiefondsen*

Beursgenoteerde obligaties en participaties in beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

De marktwaarde van niet-beursgenoteerde participaties in beleggingsinstellingen is gebaseerd op het aandeel dat het Fonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

1.7 *Hypothecaire leningen*

Hypothecaire leningen worden gewaardeerd op basis van nominale waarde, onder aftrek van een eventuele voorziening voor oninbaarheid.

1.8 *Deposito's*

Deposito's worden gewaardeerd op basis van nominale waarde.

1.9 *Vorderingen, overlopende activa en overige activa*

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

1.10 *Liquide middelen*

Liquide middelen worden gewaardeerd op basis van nominale waarde.

1.11 *Stichtingskapitaal en reserves*

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het Fonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het Fonds conform artikel 2:389 en artikel 2:390 BW vormt, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Op grond van artikel 2:390 lid 1 BW wordt een wettelijke reserve herwaardering gevormd voor beleggingen die zijn gewaardeerd tegen marktwaarde en waarvoor geen frequente marktnotering beschikbaar is.

De reserve herwaardering wordt gevormd uit de bestemming van het saldo van de staat van baten en lasten.

1.12 Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het Fonds en Aandeel herverzekeraar in technische voorzieningen (VPV)

De VPV betreft de op actuariële grondslagen bepaalde waarde van de pensioenverplichtingen die het Fonds jegens de verzekerden heeft. De belangrijkste kenmerken van de methode die is gevolgd om de voorziening vast te stellen zijn de volgende:

- De pensioenverplichtingen zijn berekend op het niveau per balansdatum.
- De pensioenverplichtingen zijn berekend over de voltooide deelnemersjaren. De aanspraken over de toekomstige deelnemersjaren zijn buiten beschouwing gelaten.
- Voor arbeidsongeschikte deelnemers is de contante waarde van de aanspraken over toekomstige deelnemersjaren in de voorziening opgenomen.

De VPV is berekend op basis van de volgende grondslagen:

- Overlevingstafel: Generatietafel 2000-2050 startend per 1 januari 2008 met de prognoseperiode 2005-2010 (2007: 2004-2009), met een leeftijdsterugstelling van twee jaar voor zowel mannen als vrouwen.
- Geboortedata: verondersteld is dat alle verzekerden zijn geboren op 1 juli van hun geboortjaar.
- Rentevoet: De gehanteerde rekenrente is gebaseerd op de door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur.
- Gehuwdheidsfrequentie: voor deelnemers en slapers 100% vóór en op de pensioendatum. Voor pensioengerechtigden is uitgegaan van de werkelijke burgerlijke staat. Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op drie jaar gesteld.
- Toeslagen: het Fonds heeft geen ambitie om jaarlijks toeslagen te geven op pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Bestuur besluit jaarlijks of een toeslag wordt verleend, rekening houdend met de financiële positie van het Fonds (toeslagmatrix B).

1.13 Overige technische voorzieningen

Voorziening administratiekosten

De voorziening administratiekosten houdt verband met de toekomstige uitvoeringskosten van de pensioenregeling. De voorziening bedraagt 6% van de voorziening pensioenverplichtingen per einde van het boekjaar. Jaarlijks valt ter dekking van de administratiekosten 0,5% van de voorziening pensioenverplichtingen aan het begin van het boekjaar vrij.

Invaliditeitsvoorziening

De invaliditeitsvoorziening houdt verband met het risico van voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid en het eigen behoud bij de arbeidsongeschiktheidsuitkering.

De invaliditeitsvoorziening bedraagt minimaal 15% van de contante waarde van de nog op te bouwen pensioenaanspraken van de actieve deelnemers.

2 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

2.1 Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

2.2 Beleggingsresultaten risico Fonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

2.3 Bijzondere waardeverminderingen

Door het Fonds wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

2.4 Saldo overdracht van rechten

De post Saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

2.5 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

2.6 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

2.7 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

1 Beleggingen voor risico Fonds

1.1 Aandelen

	2008	2007
	€	€
Stand begin boekjaar	92.300.296	87.712.829
Aankopen	-	-
	<hr/>	<hr/>
	92.300.296	87.712.829
Verkopen	-	(10.048)
Waarderingsverschillen	(41.696.265)	4.597.515
	<hr/>	<hr/>
Stand einde boekjaar	50.604.031	92.300.296
	<hr/>	<hr/>

De beleggingen in aandelen staan ter vrije beschikking.

1.2 Obligaties en obligatiefondsen

	2008	2007
	€	€
Stand begin boekjaar	52.991.109	53.637.637
Aankopen	5.154.962	4.640.500
	<hr/>	<hr/>
	58.146.071	58.278.137
Verkopen c.q. aflossingen	(6.806.703)	(4.991.582)
Waarderingsverschillen	1.261.237	(295.446)
	<hr/>	<hr/>
Stand einde boekjaar	52.600.605	52.991.109
	<hr/>	<hr/>

De beleggingen in obligaties en obligatiefondsen staan ter vrije beschikking.

1.3 Hypothecaire leningen

	2008	2007
	€	€
Stand begin boekjaar	1.153.589	1.168.755
Verstrekkings	-	-
	1.153.589	1.168.755
Verkopen c.q. aflossingen	(14.770)	(15.166)
Stand einde boekjaar	1.138.819	1.153.589

De beleggingen in hypothecaire leningen staan ter vrije beschikking.

1.4 Deposito's

	2008	2007
	€	€
Deposito's in EUR	1.350.000	4.000.000

De beleggingen in deposito's staan ter vrije beschikking.

1.5 Risicobeheer

Beleid en risicobeheer

Voor risicobeheer heeft het Bestuur de beschikking over de volgende beleidsinstrumenten:

- ALM-beleid en duration-matching
- Dekkingsgraad
- Financierings- en premiebeleid
- Toeslagbeleid
- Herverzekeringsbeleid
- Risicobeleid ten aanzien van uitbesteding.

Welke beleidsinstrumenten het Bestuur op welke manier zal hanteren wordt bepaald op basis van uitvoerige analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de ontwikkelingen op de financiële markten. Voor deze analyses gebruikt men onder andere Asset-Liability Management-studies (ALM). Een ALM-studie analyseert de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. Op basis van de uitkomsten van deze analyses stelt het Bestuur beleggingsrichtlijnen vast waarop het door het Fonds uit te voeren beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen zetten uiteen binnen welke grenzen en normen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd, en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt geen gebruik-

gemaakt van derivaten.

1. Marktrisico

Marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijsrisico. De beleggingsdoelstellingen bepalen de strategie die het Fonds volgt ten aanzien van het beleggingsrisico. In de dagelijkse praktijk zien de beleggingscommissie en de Directie toe op het marktrisico conform de binnen het Fonds aanwezige beleidskaders en de beleggingsrichtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het Bestuur.

1.1. Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de markttrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren van de kasstromen.

	2008	2007
Duration van de vastrentende waarden	4,55	4,47
Duration van de nominale pensioenverplichtingen	10,30	8,84

Indien op balansdatum de duration van de beleggingen aanzienlijk korter is dan de duration van de verplichtingen is er sprake van een zogenaamde 'duration-mismatch'. Bij een rentestijging zal de waarde van beleggingen minder snel dalen dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur), met als gevolg dat de dekkingsgraad zal stijgen. Voor het Fonds geldt dat bij een rentedaling de waarde van de beleggingen minder snel stijgt dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het Fonds beperkt het renterisico door voor een periode van tien jaar de cashflow uit activa en de uitkeringsverplichtingen zo veel mogelijk te matchen.

1.2. Valutarisico

Het valutarisico wordt beperkt door te beleggen in activa die in euro zijn genoteerd, danwel te beleggen in activa in een andere valuta ter afdekking van een aangegane verplichting in dezelfde valuta.

1.3. Prijsrisico

Prijsrisico is het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardewijzigingen plaatsvinden. Wijzigingen in marktomstandigheden hebben altijd direct invloed op het beleggingsresultaat, omdat alle beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk worden verwerkt in het saldo van baten en lasten.

Het Fonds tracht het prijsrisico te beheersen door te beleggen in een gespreide portefeuille van vastrentende en zakelijke waarden. Nagenoeg alle beleggingen vinden plaats in de landen die deel uitmaken van de Eurozone.

2. Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het Fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het Fonds vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Beheersing vindt onder meer plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen, het stellen van minimumeisen aan de kredietwaardigheid van de debiteur en het vragen van extra zekerheden zoals onderpand bij hypothecaire geldleningen.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de obligatieportefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

Rating volgens Moody's Investors Service	2008	2007
	€	€
Staatsleningen	37.706.533	31.380.872
AAA	11.263.830	17.947.119
A	3.630.242	3.663.118
	<u>52.600.605</u>	<u>52.991.109</u>

3. Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het Fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities, rekening houdend met directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten.

Het Fonds beheerst dit risico door voor de periode van tien jaar de cashflow uit de activa zo veel mogelijk te matchen met de uitkeringsverplichtingen.

4. Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

De belangrijkste actuariële risico's zijn het langlevens-, overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico.

Het belangrijkste actuariële risico is het langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen). Als gevolg hiervan is de pensioenvermogensopbouw niet toereikend voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van de AG-prognosetafel 2000-2050 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het Fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor het Fonds geen voorzieningen heeft getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het Fonds heeft het nabestaanden- en wezenpensioen op risicobasis herverzekerd bij een externe, onder toezicht van DNB staande herverzekeringsmaatschappij. De herverzekeringsovereenkomsten lopen af per 31 december 2011. Met de herverzekeraar is een resultatendeling overeengekomen. Het door het Fonds te dragen eigen risico, het z.g. eigen behoud, per deelnemer is gelijk aan € 150.000.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het Fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen. Het Fonds heeft het arbeidsongeschiktheidspensioen op risicobasis herverzekerd bij een externe, onder toezicht van DNB staande herverzekeringsmaatschappij. De herverzekeringsovereenkomst loopt af per 31 december 2011. Het door het Fonds te dragen eigen risico, het z.g. eigen behoud, per deelnemer is gelijk aan € 10.000 jaarlijkse uitkering. Het risico voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid wordt door het Fonds in eigen beheer gehouden. In de balans is hier een voorziening voor getroffen.

5. Toeslagrisico

Het Fonds heeft geen ambitie om jaarlijks toeslagen te geven op pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Bestuur besluit jaarlijks of een toeslag wordt verleend, rekening houdend met de financiële positie van het Fonds (toeslagmatrix B). Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

6. Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het Fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles en de kwaliteit van geautomatiseerde systemen. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het Bestuur.

7. Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het Fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het Fonds niet beheersbaar.

2 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bank- en girorekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. De liquide middelen staan ter vrije beschikking.

3 Stichtingskapitaal en reserves

	Stichtings- kapitaal	Wettelijke reserves	Overige reserves	Totaal
	€		€	€
Stand per 1 januari 2007	227	15.010.560	69.418.931	84.429.718
Cumulatief effect stelselwijziging	-	-	10.720.473	10.720.473
Wijziging wettelijke reserves	-	728.335	(728.335)	-
Bestemming saldo van baten en lasten	-	-	4.218.888	4.218.888
Stand per 31 december 2007	227	15.738.895	83.629.957	99.369.079
Wijziging wettelijke reserves	-	(15.738.895)	15.738.895	-
Bestemming saldo van baten en lasten	-	-	(49.805.618)	(49.805.618)
Stand per 31 december 2008	227	-	49.563.234	49.563.461

Op grond van artikel 2:390 lid 1 BW wordt een wettelijke reserve gevormd voor beleggingen die zijn gewaardeerd tegen marktwaarde en waarvoor geen frequente marktnotering beschikbaar is. De wettelijke reserve wordt gevormd uit de bestemming van het saldo van de staat van baten en lasten. Het saldo van de wettelijke reserve bedraagt € 0 (2007: € 15.738.895).

Solvabiliteit en dekkingsgraad

	2008	2007
Vereist eigen vermogen	124,1%	124,0%
Minimaal vereist eigen vermogen	105,0%	105,0%

De buffers worden door het Fonds berekend met behulp van de standaardmethode. Hierbij wordt voor de samenstelling van de beleggingen uitgegaan van de feitelijke assetmix in de evenwichtssituatie.

De vermogenspositie van het Fonds kan worden gekarakteriseerd als toereikende solvabiliteit. Het (minimaal) vereist eigen vermogen wordt berekend met gebruikmaking van een standaard model.

De dekkingsgraad van het Fonds bedraagt per 31 december 2008 187% (2007: 292%).

4 Technische voorzieningen

4.1 Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het Fonds

	2008	2007
	€	€
Stand begin boekjaar	47.194.084	61.121.590
Stelselwijziging overlevingstafel en rentetermijnstructuur	-	(10.135.907)
	<u>47.194.084</u>	<u>50.985.683</u>
<i>Toevoegingen:</i>		
Interest	2.088.023	1.971.488
Verworven aanspraken deelnemers, pensioen- en aanspraakrechtigden	429.093	474.908
Indexatie van rechten van pensioen- en aanspraakgerechtigden	1.103.604	767.026
Wijziging rentetermijnstructuur	6.070.656	(2.418.289)
	<u>9.691.376</u>	<u>795.133</u>
<i>Vrijval:</i>		
Uitkeringen	(4.637.336)	(4.824.145)
Waarde-overdrachten	(2.487)	18.611
Pensionering en overlijden	(307.082)	278.511
Overig	(138.211)	(59.709)
	<u>(5.085.116)</u>	<u>(4.586.732)</u>
Stand einde boekjaar	<u>51.800.344</u>	<u>47.194.084</u>

4.2 Aandeel herverzekeraar in technische voorzieningen

	2008	2007
	€	€
Stand begin boekjaar	37.060	62.083
Stelselwijziging overlevingstafel en rentetermijnstructuur	-	(23.588)
	<u>37.060</u>	<u>38.495</u>
<i>Toevoegingen:</i>		
Interest	1.712	1.512
Indexatie van rechten	1.448	1.521
Wijziging rentetermijnstructuur	3.967	(1.978)
Overig	51	111
	<u>7.178</u>	<u>1.166</u>
<i>Vrijval:</i>		
Uitkeringen	(2.653)	(2.601)
Stand einde boekjaar	<u>41.585</u>	<u>37.060</u>

4.3 Overige technische voorzieningen

4.3.1 Voorziening administratiekosten

	2008	2007
	€	€
Stand begin boekjaar	2.829.421	3.663.570
Stelselwijziging overlevingstafel en rentetermijnstructuur	-	(608.154)
	<u>2.829.421</u>	<u>3.055.416</u>
<i>Toevoegingen:</i>		
Interest	125.179	122.292
Opslag in premies	25.746	30.031
Wijziging rentetermijnstructuur	364.001	(145.097)
Dotatie	31.712	101.971
	<u>546.638</u>	<u>109.197</u>
<i>Vrijval:</i>		
Beschikbaar voor kosten	(235.785)	(313.684)
Overig	(34.748)	(21.508)
	<u>(270.533)</u>	<u>(335.192)</u>
Stand einde boekjaar	<u>3.105.526</u>	<u>2.829.421</u>

4.3.2 Invaliditeitsvoorziening

	2008	2007
	€	€
Stand begin boekjaar	1.707.500	1.615.176
<i>Toevoegingen:</i>		
Opslag in reguliere koopsommen	23.294	25.610
Benodigde interest	81.278	66.714
	<u>104.572</u>	<u>92.324</u>
<i>Vrijval:</i>		
Overig	-	-
Stand einde boekjaar	<u>1.812.072</u>	<u>1.707.500</u>

5 Beleggingsresultaten voor risico Fonds

	Direct	Indirect	2008	2007
	€	€	€	€
Aandelen	-	(41.696.265)	(41.696.265)	4.597.515
Obligaties en obligatiefondsen	1.695.212	1.261.237	2.956.449	1.679.283
Hypothecaire leningen	37.993	-	37.993	38.571
Deposito's	134.759	-	134.759	309.903
Overige interestbaten / lasten	1.324	-	1.324	4.472
	1.869.288	(40.435.028)	(38.565.740)	6.629.744
Af: kosten vermogensbeheer	-	(9.442)	(9.442)	(8.317)
	1.869.288	(40.444.470)	(38.575.182)	6.621.427

6 Saldo overdrachten van rechten

	2008	2007
	€	€
Inkomende waardeoverdrachten kasstroom	-	17.470
Toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen	-	19.728
Actuarieel resultaat inkomende waardeoverdrachten	-	(2.258)
Uitgaande waardeoverdrachten kasstroom	(2.636)	-
Onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen	(2.636)	-
Actuarieel resultaat uitgaande waardeoverdrachten	-	-
	-	(2.258)

7 Pensioenuitkeringen

	2008	2007
	€	€
Ouderdompensioenen	2.673.095	2.806.110
Nabestaandenpensioenen	1.923.510	1.986.613
Arbeidsongeschiktheidspensioenen	4.915	4.726
Herverzekering arbeidsongeschiktheidspensioenen	(2.601)	(2.501)
Gratificaties	874.000	890.000
	5.472.919	5.684.948

8 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het Fonds

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagen

Het Fonds heeft geen ambitie om jaarlijks toeslagen te geven op pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Bestuur besluit jaarlijks of een toeslag wordt verleend, rekening houdend met de financiële positie van het Fonds (toeslagmatrix B).

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 4,70% (2007: 4,21%), zijnde € 2.292.768 (2007: € 2.158.982).

Wijziging markttrente

De markttrente is per 31 december 2008 3,80% (2007: 4,70%). Als gevolg van deze daling van de markttrente diende € 6.430.690 te worden toegevoegd aan de voorziening pensioenverplichtingen.

9 Herverzekeringen

	2008	2007
	€	€
Premies herverzekering	102.223	86.325
Winstdeling herverzekering	(3.999)	(8.009)
	<hr/> 98.224	<hr/> 78.316

Er geldt een winstdelingsregeling met de herverzekeraar waarbij jaarlijks wordt vastgesteld of er ten aanzien van de gezamenlijke participanten een positief verschil bestaat tussen de betaalde premies en de gedeclareerde schaden.

10 Pensioenuitvoeringskosten

	2008	2007
	€	€
Bestuurs- en salariskosten	156.458	154.077
Administratiekosten	40.630	42.278
Controle- en advieskosten	159.984	204.667
Contributies en bijdragen	9.805	7.037
	<hr/> 366.877	<hr/> 408.059

Accountantshonoraria

Onder de controle- en advieskosten is een bedrag van € 39.0000 (2007: € 33.000) opgenomen inzake honoraria van PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij het Fonds door de externe accountant zijn uitgevoerd terzake de controle van de jaarrekening.

11 Overige lasten

De overige lasten bestaan voornamelijk uit kosten in verband met bijeenkomsten voor de fondsleden en de kerstpakketten voor een bedrag van € 326.611 (2007: € 179.475).

12 Verbonden partijen

Transacties met bestuurders

De bezoldiging van de bestuurders wordt nader toegelicht in hoofdstuk 14. Het Fonds heeft geen leningen verstrekt aan de (voormalige) bestuurders. Ook heeft het Fonds geen vorderingen op de (voormalige) bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Het Fonds heeft een uitvoeringsovereenkomst afgesloten met de werkgever ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement. In de uitvoeringsovereenkomst worden de o.a. de volgende zaken geregeld:

- Premievaststelling en betaling;
- Verstrekking informatie en gegevens;
- Toeslagverlening;
- Vaststelling en wijziging pensioenreglementen;
- Verplichtingen jegens leden Bestuur en andere organen.

Daarnaast heeft het Fonds een overeenkomst gesloten met de werkgever omtrent de doorbelasting van kosten voor personeel, huisvesting, automatisering e.d.

13 Premiebijdragen van werkgever en werknemers

De premiebijdragen van werkgever en werknemers bedragen in totaal 0% (2007: 0%) van de loonsom. De kostendekkende en gedempte kostendekkende premies zijn als volgt:

	2008	2007
	€	€
Kostendekkende premie	708.681	856.421
Gedempte kostendekkende premie	874.874	910.619

De gedempte kostendekkende premie is gelijk aan de krachtens artikel 128 van de Pensioenwet bepaalde kostendekkende premie, berekend op basis van een gedempte rekenrente van 4%.

14 Aantal personeelsleden

Bij het Fonds zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn van de werkgever. De hieraan verbonden kosten bedragen € 156.458 (2007: € 154.077) en zijn voor rekening van het Fonds.

15 Beloningen bestuurders

De leden van het Bestuur ontvangen geen bezoldiging.

Resultaatbestemming

Vooruitlopend op het bestuursbesluit conform artikel 4.7 van de statuten van het Fonds is het resultaat over het boekjaar 2008 als volgt verwerkt:

Algemene reserve	(34.066.723)
Wettelijke reserve	(15.738.895)
	<hr/>
Totaal saldo van baten en lasten	(49.805.618)
	<hr/>

Rotterdam, 9 juni 2009

M.F. Groot

S.E. Eisma

A.C. Snelleman

J.N. van Wiechen

Overige gegevens

Vaststelling

Het Bestuur van Stichting Pensioenfonds HAL heeft de jaarrekening 2008 vastgesteld in de vergadering van 9 juni 2009.

Financiële overeenkomst met sponsor

Met ingang van 1 januari 2008 is tussen werkgever en het Fonds een nieuwe uitvoeringsovereenkomst gesloten. Met betrekking tot de premiebetaling is hierin het volgende overeengekomen:

- De werkgever betaalt de kostendekkende premie, berekend op basis van een gedempte rekenrente van 4%.
- Indien de dekkingsgraad hoger is dan het op basis van artikel 132 van de Pensioenwet berekende vereist eigen vermogen voorziet de overeenkomst in een mechanisme van premiekorting.
- Indien de dekkingsgraad lager is dan het op basis van artikel 132 van de Pensioenwet berekende vereist eigen vermogen voorziet de overeenkomst in extra premiestortingen door de werkgever.
- De werkgever is bevoegd de feitelijk af te dragen premie te maximeren op 30% van de salarissom van de deelnemers aan de pensioenregeling.

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Het Bestuur dient verantwoording af te leggen aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd alsmede over de naleving van de principes voor goed pensioenfondsbestuur. Het Verantwoordingsorgaan heeft de taak om hier een oordeel over te geven.

Hiertoe heeft het Bestuur aan het Verantwoordingsorgaan het jaarverslag 2008, de jaarrekening en de actuariële en bedrijfstechnische nota doen toekomen. Het Bestuur heeft voorts in een gezamenlijke bijeenkomst met het Verantwoordingsorgaan op 9 juni 2009 het uitgevoerde beleid toegelicht. Vragen met betrekking tot de mondelinge presentatie en de verstrekte stukken zijn ter vergadering beantwoord en hiervan wordt verslag gedaan in de notulen van deze vergadering.

Op grond van het voorgaande komt het Verantwoordingsorgaan tot het volgende oordeel:

- het Bestuur afdoende informatie aan het Verantwoordingsorgaan heeft verstrekt om zich een oordeel te vormen;
- het handelen van het Bestuur in 2008 in overeenstemming is geweest met de statuten en reglementen;
- het Bestuur in 2008 een consistent beleid heeft gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen evenwichtig zijn behartigd;
- het Bestuur logische beleidskeuzes voor de toekomst heeft gemaakt.

Reactie Bestuur

Het Bestuur heeft kennis genomen van het oordeel van het Verantwoordingsorgaan en dankt het Verantwoordingsorgaan voor de waardering van het bestuursbeleid over 2008.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds HAL te Rotterdam is aan Towers Perrin Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2008.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot standgekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

In overeenstemming met de richtlijn "Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen" heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens en de bevindingen van de accountant ten aanzien hiervan zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt voor mijn beoordelingswerkzaamheden heb aanvaard.

Als onderdeel daarvan:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het Minimaal Vereist Eigen Vermogen en het Vereist Eigen Vermogen juist zijn vastgesteld; en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen zal kunnen nakomen.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Met inachtneming van het voorafgaande verklaar ik dat naar mijn overtuiging is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningregels en uitgangspunten, juist en toereikend vastgesteld.
Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijke Minimaal Vereist Eigen Vermogen.
De totale reserves bij het pensioenfonds zijn op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk Vereist Eigen Vermogen.
Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een toereikende solvabiliteit.
De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds HAL te Rotterdam is naar mijn mening goed, mede gelet op de ruime mogelijkheden tot toeslagverlening. Daarbij is bepalend de mate van waarschijnlijkheid dat het pensioenfonds zal kunnen voldoen aan de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, in aanmerking nemend het beleid inzake toeslagen, zoals aan verzekerden meegedeeld en de in wet- en regelgeving opgenomen criteria.

Rotterdam, 9 juni 2009

L.A. de Gruijter AAG
Verbonden aan Towers Perrin Netherlands B.V.

Aan het Bestuur van Stichting Pensioenfonds HAL

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag op pagina 17 tot en met 39 opgenomen jaarrekening 2008 van Stichting Pensioenfonds HAL te Rotterdam bestaande uit de balans per 31 december 2008 en de staat van baten en lasten over 2008 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de stichting. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de stichting heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds HAL per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5f BW melden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Rotterdam, 9 juni 2009

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. S. Barendregt-Roojers RA
